

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті ми ставимо за мету висвітлити сутність поняття професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов, з'ясувати професійні уміння та функції, які будуть необхідними в майбутній професійній діяльності студентів. Автор акцентує увагу на найважливіших характеристиках, що мають формуватися у студентів вищих навчальних закладів у процесі їх професійної підготовки.

Досягненню мети сприяло використання таких методів: вивчення, аналіз та узагальнення нормативної, педагогічної, науково-методичної літератури. Перспективою подальших наукових розвідок може стати аналіз аналізі основних категорій поняття професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній вчитель, іноземні мови, процес навчання, уміння, знання, навички.

Постановка проблеми. Зміст педагогічного процесу у вузі полягає у формуванні фахівця у сфері професійної діяльності, озброєного спеціальними знаннями, уміннями і навичками. До особливостей процесу навчання іноземної мови у вузі відноситься той чинник, що професійне навчання здійснюється спочатку на основі середньої освіти, і згодом у вищій школі. Цей чинник передбачає певну педагогічну послідовність, в якій системний розвиток нового етапу навчання і підготовки у вищій школі конструктивно здійснюється в діалектичному зв'язку з попереднім, відповідно до умов, цілей і завдань формування особистості студента як майбутнього фахівця.

Іноземна мова об'єктивно є суспільною цінністю, тому включення її в програму вищої освіти – соціальне замовлення суспільства. Іноземна мова, як і рідна, не існує ізольовано в суспільстві і не може жити своїм власним життям. Вона тісно пов'язана з усіма сферами життєдіяльності суспільства: економікою,

політикою, мистецтвом, освітою, військовою сферою тощо, відображаючи менталітет, культуру країни, яку представляє [2].

Аналіз актуальних досліджень. У розвитку теорії сучасної педагогічної освіти є ряд значних досліджень, що розкривають зміст професійної підготовки й формування особистості педагога: фундаментальне значення мають у цьому плані роботи О. Бігич, М. Бубаної, О. Місечко, О. Троценко, Л. Хоружої, Л. Поліщук, Н. Колесник, О. Щербакової та ін.

Мета статті полягає у висвітленні сутності феномену професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов, з'ясуванні професійних умінь, які будуть необхідними в майбутній професійній діяльності студентів.

Методи дослідження. Аналіз та узагальнення нормативної, педагогічної, науково-методичної літератури.

Виклад основного матеріалу. Нове призначення іноземної мови в умовах сьогодення, спричинило необхідність вирішення цілої низки проблем професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ, що засвідчують такі нормативні документи: Закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Державна програма «Вчитель», Державний освітній стандарт з іноземної мови, Концепція розвитку педагогічної освіти, Концепція мовної освіти в Україні, Національна Доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейській освітній простір, Концепція підготовки вчителя іноземної мови в Україні, в якій основними принципами окреслено *"ступеневу підготовку вчителя іноземної мови, її варіативність, професійну спрямованість і гуманізацію навчання, міжпредметні зв'язки, індивідуально-творчий підхід до студента"* [5].

Отож розглядаючи професійну підготовку вчителя у широкому розумінні, науковці переважно розуміють її як невід'ємну складову системи вищої педагогічної освіти.

У розвитку сучасної теорії і практики вітчизняної і зарубіжної освіти накопичені значні наукові напрацювання, що розкривають зміст дефініції

професійної підготовки майбутнього вчителя: істотне значення мають у цьому плані роботи М. Бубанової, В. Кузя, О. Павлик, Л. Поліщук, Л. Хоружої та ін.

Дослідниця М. Бубанова акцентує увагу на тому, що під поняттям «*професійна підготовка майбутнього вчителя*» в педагогіці й методиці розуміють єдність змісту, структури, цілей навчання й виховання студентів, способів реалізації набутих знань, навичок і вмінь у роботі з учнями. Дослідниця зауважує, що професійна підготовка має подвійне значення і повинна розглядатися як процес (навчання) та як результат (готовність), визначається сукупністю вимог, які висувуються до певного фахівця [1, с.19].

Водночас, Л. Поліщук під *професійною підготовкою майбутніх учителів* розуміє ціленаправлений, планомірний і організований процес педагогічних впливів, як в *процесі навчання*, так і в позаучбовий час, у наслідок якого в студентів формується професійно-значущі і особистісні якості, вони оволодівають професією і спеціальністю [8, с.117].

О. Павлик, у свою чергу, вдається до такого визначення: «професійна підготовка майбутнього вчителя - цілісний процес засвоєння та закріплення загально-педагогічних і спеціалізованих знань, умінь і навичок, результатом якого вважається вироблення у майбутніх учителів готовності до професійної діяльності» [7].

Зіставлення та аналіз цих дефініцій дозволяють помітити, що в обох випадках професійна підготовка майбутніх учителів розглядається як професійне навчання студентів і відображає процес здобуття знань, умінь і навичок. Проте професійна підготовка майбутніх учителів не може обмежуватися оволодінням майбутніми фахівцями лише процесуальним аспектом. Необхідна також цілеспрямована діяльність із формування та розвитку професійних та особистісно-значущих якостей, що забезпечують результативність обраної діяльності.

Найбільш повне визначення цього поняття запропонувала у своєму дослідженні Л. Хоружа, яка професійну підготовку майбутнього вчителя розглядає у широкому значенні - ... як сукупність теоретичних знань,

практичних умінь, досвіду та особистісних якостей учителя, діалектичний перебіг яких забезпечує ефективність та результативність педагогічної дії [10, с. 18].

У розмежуванні змісту окреслених вище понять нам імпонують думки В. Кузя щодо підготовки майбутніх учителів: «...в освіті нині чітко окреслюється зміщення акцентів – від навчання абстрактних істин до оволодіння практичними конкретними корисними знаннями виховання мотивації до самовдосконалення і підготовки, до реальних умов життя, до нестабільності та невизначеності в ньому» [6, с. 1], вчений накреслює портрет сучасного вчителя, на досягнення якого має спрямовуватися навчально-виховний процес у педагогічному університеті, а саме:

- наявність професійних, загальнонаукових та особистісних рис, що мають формуватися в гармонії зі шкільною концепцією, відповідати потребам сучасної школи;

- віра в обдарування кожної без винятку дитини;

- сповідування принципу природо відповідності;

- володіння найновішими педагогічними технологіями (індивідуалізації та диференціації навчання, електронно-інформаційними, педагогіки співробітництва, новим глобальним педагогічним мисленням);

- наявність творчих, дослідницьких, експериментаторських умінь, прагнення до розробки і впровадження в практику нових прогресивних технологій та власних дидактичних і виховних знахідок [4, с. 34].

Серед найважливіших характеристик, що мають формуватися у студентів ВПНЗ у процесі їх професійної підготовки, Н. Ігнатенко відносить: раціоналізм і прагматизм; високий рівень професіоналізму; активність, діловитість, мобільність; почуття відповідальності, вміння працювати; вміння швидко орієнтуватися у ситуації, приймати рішення; повагу до праці, потребу підвищувати рівень знань; наявність культури, ділової етики і спілкування [3, с. 10].

Сучасна освіта в галузі іноземних мов орієнтована не лише на здобуття студентами лексичних та граматичних знань, а й розвиток тих професійних умінь, які будуть необхідними в майбутній професійній діяльності студентів. Основу цієї діяльності складають вісім видів умінь:

- проєктувальні (уміння спланувати будь-який вид роботи);
- адаптаційні (уміння застосувати свій план у конкретних навчальних умовах);
- організаційні (вміння організувати будь-який вид роботи);
- мотиваційні (вміння мотивувати учнів до навчальної діяльності);
- комунікативні (вміння спілкуватися на уроці і поза ним);
- вміння контролю і самоконтролю;
- пізнавальні (уміння вести дослідницьку діяльність);
- допоміжні (вміння співати, грати на інструменті, малювати тощо).

Саме ці вміння в сукупності і складають основу, стрижень професійної діяльності. Процес навчання в значній мірі є моделювання вчительської діяльності у ВПНЗ, моделювання з метою розвитку зазначених умінь [11, с. 100].

Професійній діяльності вчителя будь-якого предмета властиві такі функції: розвиваюча; виховна; комунікативна; гностична; конструктивно-плануюча; організаторська.

Разом з тим кожен вчитель-предметник має особливу специфіку своєї професійної діяльності. Так, вчитель іноземної мови повинен мати високий рівень знань з іноземної мови, володіти лінгвокраїнознавчою та соціокультурною інформацією, методикою викладання іноземної мови та новими розробками у цій сфері.

Дослідження авторських трактувань розглянутих понять дозволяють виділити власну позицію, що визначають сутність професійної підготовки майбутнього вчителя у ВПНЗ. Професійна підготовка майбутнього вчителя – це система організаційно-педагогічних заходів, зорієнтована на особистісний

розвиток студента, метою і кінцевим результатом якої є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов займає сьогодні відповідне місце в системі вищої професійної освіти. Поступово змінюється відношення до оволодіння іноземною мовою як до другорядного завдання, що забезпечує лише загальнокультурну підготовку майбутнього фахівця, оскільки:

- іноземна мова слугує ефективним фактором гуманізації освіти, оскільки її використання пов'язано з процесом спілкування, спрямованим на налагодження міжособистісних стосунків. Вона розглядається не тільки як засіб гуманітаризації, що впливає на розвиток особистості того, кого навчають, але й як частина його професійної підготовки;

- неможливо правильно виразити свою думку іноземною мовою без усвідомлення фактів дійсності, предметів і явищ, про які йде мова. Отже, оволодіння іноземною мовою, її усвідомлене використання сприяє розвитку мислення;

- оволодіння іноземною мовою розвиває і логічне мислення особистості, оскільки в мові відбивається логічність і системність усвідомлення матеріального світу;

- оволодіння іноземною мовою в вищих навчальних закладах сприяє виробленню в студентів уміння правильно і грамотно передавати свої думки рідною мовою, попереджає й сприяє подоланню професійної недорікуватості, розвитку мовленнєвої культури особистості;

- за допомогою іноземної мови студенти знайомляться: з культурою, мистецтвом країни, мову якої вони вивчають, з творами її поетів, письменників; з побутом, звичаями, вдачами, етикою народу, мову якого вони вивчають; з загальнолюдськими цінностями тощо, що сприяє розвитку загальної культури особистості;

- оволодіння іноземною мовою дозволяє ознайомитися з культурою письмового спілкування. Знання майбутніх фахівців збагачують і переклад наукової статті, й складання реферату або анотації, написання доповіді тощо;

- завдяки знанню іноземних мов фахівець-випускник вищого навчального закладу здобуває інформацію про розвиток своєї галузі професійної діяльності за кордоном, має можливість порівнювати досягнення своєї країни і свої власні з досягненнями колег-представників професії за кордоном; бере участь у науково-технічній творчості, забезпечує відповідність результатів своєї праці рівню світових стандартів;

- значимість для майбутнього фахівця різних умінь в галузі іноземної мови визначається необхідністю читати і перекладати спеціальну літературу, вміння вивчати і систематизувати матеріали про професійну діяльність, вможлиблює ділове листування іноземною мовою, проведення діалогів з ділових тем тощо;

- поступово в студентів виробляється вміння самостійно працювати з іншомовною професійною інформацією, що відіграє важливу роль у професійній діяльності;

- індивідуалізація під час оволодіння іноземними мовами, формування в майбутніх фахівців вміння самостійно одержувати необхідні знання, вміння застосовувати й оновлювати їх змушує по-новому осмислити процес професійної підготовки в цілому, відібрати найбільш раціональні і прийнятні з існуючих методик, удосконалювати окремі прийоми [9, с. 39-40].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов займає сьогодні провідне місце в системі вищої освіти. Вона являє собою освоєння майбутнім фахівцем професійних знань, умінь і досвіду, необхідних для подальшого успішного виконання професійних завдань.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у аналізі основних категорій поняття професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бубнова М. Ю. Готовність майбутніх учителів математики до професійної діяльності // Дидактика математики: проблеми і дослідження: Міжнародний збірник наукових робіт. – Вип. 33. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2010. – С. 17–20.
2. Воробьева А. С. Значение изучения иностранного языка в эпоху глобализации // Социально-экономическое положение России в новых геополитических и финансово-экономических условиях: реалии и перспективы развития. СПб.: Институт бизнеса и права, 2008. URL: <http://ibl.ru/konf/041208/81.html>: 278
3. Ігнатенко, Н. Новій школі – учитель нового типу / Н. Ігнатенко // Рідна школа. – 2002. – № 7. – С. 10-11.
4. Ксендзова, Г. Ю. Перспективные школьные технологии / Г. Ю. Ксендзова – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 156 с.
5. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1994. – №23. – С. 7–24. ,
6. Кузь, В. Г. Готуємо кадри для сільської школи / В. Г. Кузь // Педагогічні вісті. – 2001. – № 3. – С. 1.
7. Павлик О. Ю. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04: О. Ю. Павлик / Національна академія держ. прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2004. – 19 с
8. Поліщук Л. П. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців у педагогічних закладах України / Поліщук Л. П. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — Житомир, 2009. — Вип. 48. — С. 112—119.
9. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів засобами іноземної мови у фаховій підготовці: [монографія]/ Д. І. Демченко. . – Х. : Видавець Іванченко І. С. , 2014. – 213 с.
10. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / Людмила Леонідівна Хоружа. – К., 2004. – 365 с.
11. Щербакова О. Л. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови [Текст] / О. Л. Щербакова // «Педагогіка в системі гуманітарного знання» (г. Одеса, 13-14 марта 2015 г.). — Херсон : Издательский дом "Гельветика" 2015.

РЕЗЮМЕ

Безлюдная В. В. Профессиональная подготовка будущих учителей иностранных языков в системе высшего образования.

В статье мы ставим целью осветить сущность понятия профессиональная подготовка будущих учителей иностранных языков, выяснить профессиональные умения и функции, которые будут необходимы в будущей профессиональной деятельности студентов. Автор акцентирует внимание на важнейших характеристиках, которые должны формироваться у

студентов высших учебных заведений в процессе их профессиональной подготовки. Достижению цели способствовало использование таких методов : изучение, анализ и обобщение нормативной, педагогической, научно - методической литературы. Перспективой дальнейших научных исследований может стать анализ основных категорий понятия профессиональная подготовка будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова : профессиональная подготовка, будущий учитель, иностранные языки, процесс обучения, умения, знания, навыки.

SUMMARY

Bezlyudna V. V. Professional training of future foreign languages teachers in the system of the higher education.

The aim of our article is to cover the essence of professional training of future foreign languages teachers' concept, to find out professional abilities and functions which are necessary for students' future professional activity. The author focuses attention on the major characteristics which students must form at higher educational institutions in the process of their professional training.

The goal of the study was facilitated by the use of the following methods: study, analysis and syntheses of pedagogical literature and scientifically - methodical literature.

Professional training of future teachers can't be limited only by mastering procedural aspect by future teacher. Also purposeful activities for formation and development of the professional and personally significant qualities which provide productivity of the chosen activity are necessary.

The basis of student's professional activity includes eight types of abilities: design, adaptation, organizational, motivational, communicative, ability of control and self-checking, informative, auxiliary. These abilities in total also make a basis, a core of professional activity. Training process substantially is modeling of teacher's activity in higher educational establishments, modeling for the purpose of development of the specified doctrines.

In article it is noted that the teacher of a foreign language must have a high standard of foreign language knowledge, own lingvocultural and sociocultural information, a technique of teaching a foreign language and new development skills in this sphere.

The author comes to the conclusion that professional training of future foreign languages teachers takes the conducting place in the system of higher education today. It means getting by the future experts professional knowledge, abilities and experience which are necessary for the subsequent successful performance of their professional tasks.

Further research could be the study of the main categories of professional training of future foreign languages teachers' concept.

Keywords: professional training, future teacher, foreign languages, process of training, ability, knowledge, skills.